

jus maxime sicut et illorum, imo et multo plus quam illorum, tu es grande desiderium.»

Idem Rupertus censet B. Virginem hic orare pro conversione suae gentis, puta Iudaeorum: «Revertere, inquit, similis esto caprea super montes Bethel, id est prope patres domus Dei, hoc enim interpretatur Bethel.» q. d. Misereere Iudaeorum; ipsi enim sunt filii Abrahæ et sanctorum patriarcharum, qui fuere Bethel, id est domus, familia et Ecclesia Dei.

Rursum Judæi sunt montes Bether, id est divisionis et separationis; quia per superbiam divisurunt et separarunt se a fide patriarcharum, qui in Christum venturum crediderunt, et consequenter a Deo, ab Ecclesia, a cælo, a salute, et omni bono.

Similiter B. Virgo etiamum orat pro peccatoribus, qui velut montes Bether per peccatum superbe separarunt se a Deo Deique gratia, q. d. Revertere, o dilecte, ad animam olim tuam, quam nunc a diabolo tyrannice possidetur; inspicere velut caprea lycæis occulis miserissimam ejus servitute et tyrannidem, qua opprimitur a diabolo, ac velut hinnulus cervorum, qui haliu suo extrahunt necantque serpentes, teste Plinio, lib. VIII, cap. xxxii. Ab animarum harum cavernis educ Tartareos, non tam serpentes, quam dracones immanes, qui habitant in montibus Bether, id est in superbia divisionis, puta in cordibus superbis, æque ac in inferno, ubi ob superbiam a Deo et cælo divisi et dissecti sunt in omnem aternitatem

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sponsa in lectulo querens sponsum, nec inveniens, circuit vicos, ac tandem invenit, nec dimittit. Inde sponsum, vers. 5, vetat eum suscipi. Mæ, vers. 6, inchoatur actus tertius dramatis, quo obviantes sponsa eam laudant, comparantque myrrhæ, thuri et aromatibus. Sponsum vero, vers. 7, a robore stipularum, ac vers. 8, a ferculo eadrini, argenteo et purpureo. Denique, vers. ultimo, jubentur filix Sion oculos a ferculo ad sponsum coronatum, qui ferculo celebratur, convertere. Primis ergo quinque versibus Salomon pergit describere et finire adolescentium crescentem Ecclesiam; a versu vero 6 et deinceps describit Ecclesiam quasi virginem etatem et perfectionem, uti dicitur in Proemio.

1. In lectulo meo per noctes quæsi quem diligit anima mea: quæsi illum, et non inveni. 2. Surgam, et circuibo civitatem: per vicos et plateas quaram quem diligit anima mea: quæsi illum, et non inveni. 3. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis? 4. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ. 5. Adjuro vos, filix Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. 6. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et universi pulveris pigmentarii? 7. En lectulum Salomonis sexaginta foras ambiunt ex fortissimis Israel: 8. omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. 9. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: 10. columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit propter filias Jerusalem. 11. Egredimini et videte, filix Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis ejus.

VERS. 1. IN LECTULO MEO PER NOCTES QUÆSI QUEM DILIGIT ANIMA MEA: QUÆSI ILLUM, ET NON INVENI.

VERS. 2. SURGAM, ET CIRCUIBO CIVITATEM: PER VICOS ET PLATEAS QUÆRAM QUEM DILIGIT ANIMA MEA: QUÆSI ILLUM, ET NON INVENI.

VERS. 3. INVENERUNT ME VIGILES, QUI CUSTODIUNT CIVITATEM: NUM QUEM DILIGIT ANIMA MEA VIDISTIS?

VERS. 4. PAULULUM CUM PERTRANSISSEM EOS, INVENI

QUEM DILIGIT ANIMA MEA: TENUI EUM; NEC DIMITTAM, DONEC INTRODUCAM ILLUM IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN CUBICULUM GENITRICIS MEÆ.

SURGAM, ET CIRCUIBO (Arabicus, *perustrabo*) CIVITATEM: PER VICOS ET PLATEAS, QUÆRAM QUEM DILIGIT ANIMA MEA: QUÆSI ILLUM, ET NON INVENI: (addit Arabicus, *vocavi eum, et non obedivit mihi*). INVE-

NERUNT ME VIGILES, QUI CUSTODIUNT (Syrius, *qui circumstant*) CIVITATEM: (addit Arabicus, *et dixit*): NUM QUEM DILIGIT ANIMA MEA VIDISTIS? SYRIUS, *an essentiam amoris, quam diligit anima mea, vidistis?*). PAULULUM CUM PERTRANSISSEM EOS, INVENIT QUEM DILIGIT ANIMA MEA: TENUI EUM; NEC DIMITTAM, DONEC INTRODUCAM ILLUM IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN CUBICULUM GENITRICIS MEÆ, — Arabicus, *illius quem concepit*.

Difficilis est hic connexio; qua ratione scilicet hæc nectantur præcedentibus ut servetur decorum dramatis. Primo, noster Sanchez: in capite primo, inquit, Scriptor sacer desiderium sponse, quo in absentem sponsum ferebatur, luculenter descripsit; in secundo, sponsi in dilectam blandimenta atque officia complexus est; in tertio, jam propius accedit ad nuptias; componit enim conjuges in curru, quo de more cum plausu atque symphonia domum redebantur. Apud Hebræos enim sponsum non accedebat ad sponsum, nisi post traductionem ejus in domum sponsi. Sensus ergo hujus versus est, q. d. Dolui abesse sponsum a lecto: quia esse in eo non poterat, nisi peractis nuptiarum sacris. Vel desideravi lecti sodium habere, id est nuptias inire: quia ante illas non sperabat fore ut secum unquam in noctibus haberet quem amabat. In hæc sententiam Bernardus, *serm. 73*, dicit sponsum, cum esset in lecto, quæsisse sponsum, non quidem in lecto cubantem, sed cum absentem desideraret, de illo investigando secum deherberasse. Et consonat valde huic explicationi translatio Septuaginta qui vertunt, *sei xairo*, id est in lectulum, q. d. Desideravi ad lectum, seu ad connubium. Hæc Sanchez.

Secundo, Genebrardus censet hic novum esse drama, vel potius novum, scilicet secundum actum dramatis: quare nullam hic querendam esse connexionem, quod alio tempore, scilicet nocte gesta sint, quæ hic narrantur; cætera vero per diem. Melius Gislerius censet novum hic quidem esse actum, novamque narrationem, sed cum prioribus connexam: sponsum enim post discessum sponsi narrare quid a se factum sit aliquando, cum dilectum suum a se abscessisse animadvertit, quo studio illum quæsierit, quomodo invenit ac tenuerit, ne rursum abscederet.

Tertio, Joannes Carmelita censet hæc sponsa verba produci, ut dent causam, cur sponsum ei dixerit, cap. 1, vers. 10: «Surge, propra, amica mea;» quia scilicet invenit eam in lectulo cubantem vel desiderem; hinc ab eo illam evocat dicendo: «Surge, propra.»

Quarto, Gilbertus abbas, qui continuavit Sermones S. Bernardi in *Cant.*, hinc inchoat, sic dicit, *serm. 4*: «De montibus, inquit, se raptim contulerat ad lectulum sponse, ubi illa excoitata et deficiens ubertate delectationis, obdormivit exhausta inter amplexus dilecti. Oblectata obdormivit somnum dulcem, sed expergefacta non invenit illum hæc mulier deliciarum in manibus suis.

Gaudia itaque illa, gaudia ineffabilia silentio transiens, in hæc tamen vocem erupit: in lectulo meo per noctes quæsi quem diligit anima mea.»

Quinto, magis apposite Luysius Legionensis censet sponsum ex amore deliquim passam in somnum incidisse, ac in somnis vel semisomnem dixisse adolescentulis sociabus suis: «Vox dilecti mei,» et cætera, quæ a cap. 1, vers. 8, usque ad finem capituli narrantur; nunc vero, inquit, soluta somno sponsa atque experrecta, sponsum, quocumque modo loqui sibi per quietem visa est, una secum jacere arbitrata, ipsum quæsisisse, atque eo non invento e lecto exsilivisse, domoque egressa, urbis loca omnia illum querentem oblituisse dicitur. In quo, non quid reipsa gestum sit, commemorasse intelligendum est Salomon, sed quid rei, de qua agitur, natura fieri postulet, accommodat ad ipsam rem exposuisse. Itaque quia intellexit, aut decorum a se negligi, aut bonam hujus carminis partem omitti debere, ideo personam sumpsit de medio, rurique educatam feminam induxit, quo decore servato exprimeret in ea omnem amoris vim. Quare sponsa, partim amoris, partim timoris (no quid sponso absentem per noctem malè accidit) stimulis excita, impetare sibi non potuit, ut, quoad lucret, domi maneret; sed exsilivit statim, neque tenebris deterita, neque nocturnis casibus, neque sui rationem ullam habens, unumquemque duem secuta, virum suum pervestigavit. Nam nuptias jam ante a sponso cum sponsa initas fuisse, ac sponsum ad sponsum accessisse salis liquet ex præcedentibus, præsertim ex cap. 1, vers. 3, ubi ait sponsa: «Introduxit me rex in cellaria sua;» et vers. 11: «Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum;» et cap. 1, vers. 4: «Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem,» etc.

Ex adverso Aben-Ezra censet sponsum hic narrare ea quæ somniis videbat, idque probat ex eo quod ipsa ait: «In lectulo meo per noctes quæsi quem diligit anima mea;» noctu enim dormitur et somniatur: quis enim quærat eum quem scit sibi presentem, vel absentem in lectulo? et ex eo quod, vers. 5, jubet sponsum, ne quis eam a somno excitet; jam ergo dormiebat sponsa et somniabat, quod sane probabile est, præsertim ob vers. 5 jam dictum. Hoc si sequi placet, dicto noctu hic esse sponsa somniam, priori partim simile, partim dissimile, quo scilicet somniat sponsa, se dilectum suum per vicos et plateas anxie quæsisse, ac tandem post longos circuitus invenisse, inventum tenuisse, nec dimisisse. Quæ enim quis amat et valde desiderat, de his crebro et varie somniat. Unde et amantes sibi somnia fingunt, ac desideria amantium sunt somnia vigilantium. Hinc S. Anselmus notat non esse mirum sponsum in lecto dormire et simul ascendere, ut virgulam fumi; quia quo magis a terre-

nis abstrahitur, iisque quasi indormit, eo alius ad caelestia elevatur.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Primo, Chaldaeus hoc exponit de Iudeis, qui adorantes vitulum aureum perdidit Dei gratiam et sanctitatem; sic enim ait: « Et quando vidit populus Domini Israel, quod sublata essent nubes glorie ab eis, et corona sanctitatis, quae data fuit ei in Sinai, ablata esset ab eis, remanserunt contenebrati sicut nox, et quassierunt coronam sanctitatis, quae sublata fuerat ab eis, et non invenerunt illam. »

Secundo, Tietlmannus et alii hae accipiunt de statu veteris Synagoga, aut generalius de statu humane nature ante Christi adventum, ac deinde novae Ecclesiae post ejus adventum. Nam genus humanum ante Christum ex lapsu Adae miserum, jaensque in lectulo infirmitatis suae pigrum et aegrum ad omne bonum, idque in nocte infidelitatis et ignorantiae, querebat in lege naturae a suis sophis, sophistis et philosophis tanti mali remedium, scilicet summum bonum, sive in quo sita esset felicitas hominis, motumque ad eam perveniendi; sed nihil solidi et veri ab eis, utpote caeco mentis suae ingenio praefidentibus hausit, cum debuisset lectulum suum exire, et ad lucem transire divinae gratiae, sine qua frustra quaerit, nec invenitur sponsus, qui solus animam se quaerentem et diligentem beet: sic et synagoga jacuit pigra et infirma in lectulo legis mosaicae, et in nocte umbrarum, hoc est ceremoniarum figurarum, et quassavit sponsum per vicos et plateas, quando in legis littera confidens, et ad patrum Abraham, Isaac, Jacob, etc., merita exemplaque attendens, per lustrales ceremonias, sacrificiaque animalium, et judicia illa umbratilia, se justificare, Deumque promereri contendebat. At ibi eum non inveniens addit vigilas civitates, scilicet scribas et pharisaeos, ab iisque eum perquisivit; sed nullum ab eis conveniens responsum tulit. Postquam ergo vanis eorum traditionibus contemptis, et falsa doctrina repudiata ad novam et caelo cum Christo venientem Evangelicam gratiae doctrinam aures animae transtulit, invenit tandem Synagoga quem tantopere quaesierat et tot saeculis expectaverat, suum dilectum verum mundi Salvatorem, patribus ab initio reppromissum, et variis ceremoniarum et signamentorum presignatum: quem usque tunc ipsa, haec occulte, quaesierat per typica sua sacrificia et ceremoniales observantias, quae omnia ad Christum mundi Salvatorem quasi ad finem universae legis respiciebant, juxta quod Apostolus ait, Christum finem esse legis « ad justitiam omni credenti, » Rom. x, 4.

Verum, quia Canticum hoc est epithalamium, non Synagoga et Moysis, nec status legis naturae

et Dei, sed Christi et Ecclesiae, uti docent S. Hieronymus, Cassiodorus, Beda, Origenes, Theodoretus et ceteri passim; hinc de Christo et Ecclesia hoc exponenda sunt. Jam, quia, ut dixi in Prooemio in Canticum, ortus progressus et perfectio Ecclesiae describitur, ortus autem sive infantia Ecclesiae descripta sit a cap. i, vers. 1, usque ad cap. ii, vers. 8; inde autem usque ad cap. iii, vers. 6, describatur Ecclesiae progressus, sive adolescentia; sequitur pariter haec, quae cap. iii, vers. 1 et seq. usque ad vers. 6 continentur, ad ejusdem adolescentiam referenda esse, hic eam terminari.

Infantia autem Ecclesiae fuit ab ortu Christi usque ad ejus ascensum in caelum et missionem Spiritus Sancti, quae continet gesta Christi a natiuitate usque ad mortem, resurrectionem, ascensionem et Pentecosten: inde vero incipit adolescentiam et propagatio Ecclesiae, quam praedicatio fecerunt apostoli. Quare infantia Ecclesiae describitur in Evangelis, adolescentiam autem in Actis apostolorum.

Lectulus ergo hic sponsae, sive Ecclesiae primitivae, fuit quies ejusdem, qua post ascensum Christi in caelum, quievit cum B. Virgine et apostolis in Sion usque ad Pentecosten et adventum Spiritus Sancti, ac post eum quievit in Sion et Judaea per plures annos, quibus solis Iudeis praedicaverunt apostoli (Baronius numerat annos decem, ego vero quatuor duntaxat, uti ostendi, Actor. xii, 1); imo putabat se ibi perpetuo quieturam cum suo sponso Christo; sed ibi Christum non invenit, quia pauci et Iudeis fidem amplexi sunt, ceteri cum scribis et pontificibus Christum et Ecclesiam spreverunt, imo persecuti sunt. Quocirca Ecclesia, puta S. Petrus et apostoli edocti a Christo, susceperunt laboriosum iter et onus evangelizandi per omnes gentes, ibique Christum invenerunt in fide, religione et obedientia omnium gentium, ut patet ex Actis apostolorum, et ex Historia ecclesiastica. Concatenatio ergo Cantici, ejusque expositio petenda est ex successu Christi et Ecclesiae, qui in Evangelis, Actis et Historia ecclesiastica describitur.

Sensus ergo est, q. d. Ego Ecclesia suaviter quiescens in Sion et Judaea, ibique vacans orationi, verbo Dei, et frequenti communioni, sanctitati omnique virtuti et perfectioni christianae, ut patet, Actor. i, 13 et sequent., ibi quiesivi Christum, sed non inveni, quia plerique Iudeorum inherentes legi mosaicae Christi fidem respuerunt: Christus autem residet et invenitur in Ecclesia, ac in multitudine et universitate credentium totius mundi. Novit enim sponsa Christum per fidem habitare in cordibus fidelium, ut notat S. Bernardus. Dixi itaque: « Surgam, et circuibo civitatem. » Jerusalem, relinquamque Judaeam illi subjectam; per « vicos et plateas, » evangelizabo « quaequam quem diligit anima mea, » Christum scilicet, Christi quae fidem et cultum: « quaesivi illum, et non inveni, » quia Iudaei Christo et evangelio restite-

Infantia
Ecclesiae
ab ortu
Christi
usque ad
Pentecosten
Infantia
Ecclesiae
ab ortu
Christi
usque ad
Pentecosten

rent. « Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem, » scilicet pontifices, principes sacerdotum, scribae, Herodes Agrippa, et ceteri Iudaeae praesides; interrogavi illos: « Num quem diligit anima mea vidistis? » Agnoscentis Messiam patribus vestris promissum? Creditisne in Jesum Christum crucifixum? At illi obtulerunt, ac suo silentio se nescire Christum testati sunt. Quocirca « paululum cum pertraxissem eos, inveni quem diligit anima mea, » cum scilicet post persecutionem pontificum, ac necem S. Stephani, scilicet anno secundo a passione Christi, Christus S. Paulum convertit, ac doctorem gentium auctoravit dicens: « Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus, » Actor. ix, 15. Et cum, Act. x, 41, S. Petro vas e caelo missum ostendit, non solos Iudaeos, sed et Gentes vocandas esse ad Christum et Ecclesiam, ideoque jussit S. Petrus ut Cornelium centurionem, quasi primitias Gentium converteret, et Christo adjungeret. Unde paulo post, scilicet anno Christi 37, qui fuit quartus ab ejus passione et resurrectione, apostoli, divisim inter se gentium provinciis, quisque ad suam profectus, eandem pariter convertit et Christo adjunxit. Ibi ergo in fide gentium apostoli invenerunt Christum, quasi in Ecclesia universali residentem et dominantem. Tunc ergo dixit Ecclesia: « Tanti eum, nec dimittam; » quia fundabam ubique gentium ecclesias, itaque sacerdotum, episcopos, sacramenta, doctoribus, praedicatoribus, miraculis, etc., eas in fide Christi stabiliam, ut illi nunquam illam abjiciant, sed vel simul, vel alternatim et successive arte eam retineant, ita ut semper magna pars orbis Christum colat et adoret: « Donec introducam illum in domum matris meae, et in cubiculum genitricis meae, » hoc est Synagoga. Synagoga enim vetus Iudaeorum fuit mater, et genitrix Ecclesiae christianorum. Primi enim christiani, puta apostoli, fuerunt oriundi a Iudaeis. Sensus ergo est, q. d. Transferam Christum Christianae fidem et cultum a Iudaeis ad gentes, ibique illum firmabo et stabiliam, donec in fine mundi per Eliam et Enoch convertam Iudaeos: sic enim Christum, Christianae fidem « introducam in domum matris meae, » id est in Synagoga Iudaeorum, ut omnis Israel salvus fiat, atque ex Iudaeis et gentibus fiat unum ovile et unus pastor. Hoc est, quod ait Apostolus: « Caeciliae ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat et avertat impletatem a Jacob, » id est a Iudaeis ex Jacob prognatis, Rom. xi, 25. Ita S. Gregorius: « In domum matris, inquit, dilectum introducet, quando in fine mundi Ecclesia per praedicationem, in plebem Judaicam, christianam sacramenta inmitte; in cubiculum autem, quasi in secretiore partem domus eum introducet, quia ex eadem plebe ita plurimos convertet, ut omnes mundi sarcinas abjiciant, et in intimis cogitationibus soli Deo pla-

cere concupiscant. Hujusmodi homines cubiculum facient sponsa: quia dum a se omnes sordes cupiditatis abjiciant, quasi secretum locum in mente, in quo delectetur, component: sic et Cassiodorus, Beda, Aponius, Philo Carpathus, Justus Orgellanus, S. Anselmus, Rupertus, S. Bernardus et ceteri passim, qui eodem modo, quo S. Gregorius versus quartum: « Donec introducam, » etc., exponunt. Unde colligas praecedentes quoque tres versus eodem modo, quo expositi, esse exponendos. Hoc enim exigit ipsa historia acolithia et connexio.

Nota, quod ait sponsa, se sponsum Christum quaesivisse per noctes, intellige per tenebras, cum scilicet Jerusalem et Judaeam, totumque orbem occuparent tenebrae infidelitatis et ignorantiae Dei, Christi et salutis. Audi S. Bernardum, serm. 73: « Habet mundus iste noctes suas et non paucas. Quid dico, quia noctes habet mundus, cum penitus ipse sit nox, et totus semper versetur in tenebris? Nox est Judaica perfidia, nox ignorantia Paganorum, nox haeretica pravitas, nox etiam Catholicorum carnalis animalis conversatio? Annon nox, ubi non praecipitur ea quae sunt spiritus Dei? Sed et apud haereticos vel schismaticos: quot saecula, tot noctes. Frustra per has noctes justitiae solem et lumen quaeritis veritatis, id est sponsum, quia nulla societas luci ad tenebras. »

Mystice, lectulus Christi fuit uterus B. Virginis, item praesepe, ac sepulchrum, ubi S. Magdalena et sociae, atque ac SS. Petrus et Joannes quaesierunt Christum et non invenerunt, quia jam exo resurrexerat. Audi S. Bernardum, serm. 5: « Annon lectulus tumulus? annon lectulus praesepe? annon lectulus uterus virginis? etc. Merito proinde sponsa ponens lectulum, dicit suum: quia omne quod infirmum est Dei, non de proprio inesse illi manifestum est, sed de nostro. Ex nobis assumpsit quae pro nobis sustinuit, nasci, lactari, mori, sepeliri. Mea est mortalitas nati, mea infirmitas parvuli, mea exspiratio crucifixi, mea sepulchri dormitio. Quae priora transierunt, et ecce nova sunt omnia. In lectulo meo quaesivi per noctes quem diligit anima mea. Quid? In tuo quaerebas, qui se jam in via repererat. Num videras Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Jam caelum tumulo commutavit, et stabulo, et tulum in tuo adhuc lectulo quaeris? Surrexit, non est hic. Quid quaeris in lectulo fortem, in lectulo magnum, clarificatum in stabulo? Introivit in potentias Domini, decorem induit et fortitudinem; et ecce sedet super cherubim, qui sub lapide jacuit. » Et pluribus interjectis, sub finem sermonis urgens: « surgam et circuibo: » Quidam, inquit, surgent, cognito de resurrectione dilecti? Ceterum, o beata, si consurrexisti cum Christo, quae sursum sunt sapias oportet; neque deorsum, sed sursum quaeras Christum necesse est, ubi sedet in dextera Patris. »

S. Bernardus: « Ecclesia, inquit,

Varia
lectulus
Christi,
quia?

Mystice,
lectulus
Christi,
quia?

Synagoga
fuit mater
Ecclesiae
christianorum

Sensus et
construc-
tio haec
haec.

Ecce dicitur civitas?

dicitur civitas propter collectionem, sponsa propter dilectionem, oves propter mansuetudinem. » Unde concludit, hocque dat monitum pastoribus Ecclesie : « Propeterea attendite vobis quicumque opus ministerii hujus sortiti estis; attendite, inquam, vobis et pretioso deposito, quod vobis creditum est. Civitas est, vigilate ad custodiam concordiamque. Sponsa est, studete ornari: oves sunt, intendite pastui. Et hec tria ad illam Domini trinam sciscitationem, forte non incongrue pertinere dicentur: Petre, amas me? pasce oves meas, » Joan. XXI, 17.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Quia anima peccatrix laculata.

Primo, anima peccatrix quaerit Deum, id est summum suum bonum et felicitatem in lectulo, id est in voluptatibus carnis per noctes ignorantis et tenebrarum peccati: lectulus enim avari est aurum; superbi, honor; gulosi, deliciae; avari, ignavia, juxta illud, *Proverb. xxvi, 14* : « Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. » Hi quaerunt eum in nocte, quae causatur ex objectu terrae; id est terrenarum cupiditatum, quos ambiunt, quosque se inter ipsos et Deum interjiciunt, et obices obijciunt, ut ejus lucem haurire nequeant. Quare hi Deum non inveniunt, tum quia in tenebris quaerunt, tum quia ibi non est locus et quies Dei: ita Cassiodorus, Philo Carpathus, Beda et alii. Quare anima peccatrix, sed poenitens cum S. Magdalena (cujus actio hic ad vivum depingitur, unde et hoc loco Epistole legit Ecclesia in *Pesto S. Magdalene*) ex hoc lecto voluptatis et concupiscentiae surgit, ac circuit vios et plateas sollicitè quaerens Christum, quem tandem invenit in domo Simonis, id est obedientiae, recumbentem in lectulo tempore prandii, ut convivas et hospites pascat divinis suis eloquiis. Ibi ergo a tergo Magdalena lacrymis suis lavans, capillis tergens, ore osculans, manibus ungens pedes Christi, veniam, gratiam et salutem a Christo accepit.

Anima pia quaerit Christum.

Simili modo anima sancta quaerit Christum in lectulo suo: **primo**, cum quaerit eum in sua commo- ditate; sed ibi non invenit, quia Christus non invenitur nisi in cruce, ut aiebat S. Martinus. Ita Cassiodorus : « Exurgam, inquit, de strato corporis et carnalis delectationis, et circuibit civitatem hujus mundi, maria ac terras peragrans: per vios et plateas quaeram, etc., id est, per lina- rina gradientes hujus saeculi, et suis voluptati- bus deditos aspiciam, si forte in illis dilecti mei vestigia inveniam. »

Secundo, cum quaerit eum in propria voluntate; sed ibi non invenit, quia Christus non venit facere voluntatem suam, sed Patris; unde in horto instante passione oravit : « Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat, » Luc. xxi, 42. Exiit ergo

proprian voluntatem, et divinam induat, sive a Deo, sive a superiore, qui Dei est vicarius et inter- pres, ipsi indicatam, qui Deum Deique gratiam invenire cupit.

Tertio, cum quaerit eum in curiositate, curiose circumveo et lustrando omnes hominum sec- tas, artes, status, studia et exercitia : sed ibi non invenit, quia isle circuitus facit hominem vagum, instabilem et erroneum. Unde S. Justinus philoso- phus, *Dialog. contra Tryph.*, narrat se obivisse omnes philosophorum scholas, puta Platonis, Aristotelis, Democriti, Epicuri, Stoicorum, etc., et nusquam invenisse sapientiam, sed monitum a viro gravi, qui ex improvise sibi apparuit, ut le- geret prophetas; eos lectitando, reperisse quod quaerebat : unde conversus ad Christum, et doc- tor et martyr gloriosus evasit. Sic hodie, qui mutant status, officia et exercitia pietatis et virtutis, nunc unum, nunc aliud experiendo, nihil proficiunt, sed vagando tempus consumunt. Nihil enim profectui ita contrarium, ac crebra mutatio exercitorum, uti docent Cassianus, Climachus, Dorotheus ceterique rerum spiritualium magis- tri.

Quarto, qui eum quaerit in sua pace, otio et tranquillitate, cum Deus ipsum vocet ad bellum, ad negotium, ad labores pro salute animarum obeundis, in ea Deum non invenit; quia Deus cuicque sua luce et gratia in eo stato, ad quem eum vocat, non in alio : unde quos vocat ad sor- tem Magdalene, iis apparet in solitudine et con- templatone; quos vocat ad sortem Marthae, iis apparet in actione, cuicque in ea que illi propria est et peculiaris, ad quam eum destinat. Hinc Theodoritus docet Deum non inveniri in lectulo prosperitatis, cum Deus adversa nobis immittit, ut iis nostram patientiam et virtutem exerceret et adaugeat. Audi S. Ambrosium, lib. *De Isaac*, cap. v : « Multi sunt, qui in otio quaerunt Christum, et non inveniunt, et quaerunt eum in per- secutionibus et cito inveniunt, et ideo quasi post tentationes, quia in periculis suorum fidelium adest. Quam modicum, inquit, cum transivi ab eis, et inveni eum ! »

Plenus pertractat idem S. Ambrosius, lib. III *De Virginius* : « Si vis, inquit, et tu tenere Christum, quaere jugiter nec penam metuens : inter supplicia enim frequenter corporis, inter ipsas persecutorum manus Christum melius invenitur. Quam modicum, inquit, fuit, cum transivi ab ip- sis, donec inveni eum. Exiguo enim spatio bre- vique momento cum persecutorum manus eva- seris, nec succubueris potestatis mundi, tibi Christus occurrit, nec te diu tentari patitur. »

Quinto, Deus anima sancte et ferventi subinde suam presentiam, ac gratiam illuminantem et consolationem subtrahit, ut ejus desiderium acuat et fervorem magis accendat. Ita S. Gregorius, V *Moral.* cap. IV : « Abscondit, ait, se sponsus, cum quaeritur, non inventus ardentius quaeratur ;

et differtur quaerens sponsa ne inveniat, ut tardi- tate sua capax reddita, multiplicius quandoque inveniat quod quaerebat. » Nam, ut ait S. Bernar- dus, *serm. 84* : « Magnum bonum quaerere Deum, ego hoc nulli in bovis anima secundum existi- mo : primum in donis, ultimum in profectibus est. Virtutum nulli accedit, cedit nulli. Cui accedat, quam nulla praecedat? Cui cedat, quae om- nium magis consummatio est? Quae enim virtus adscribi possit non quaerenti Deum, aut quis ter- minus quaerendi Deum? Quaerite, ait, faciem ejus semper, *Psalm. civ, 4*. Existimo, quia neo, cum inventus fuerit, cessabitur a quaerendo. Non pe- dum passibus, sed desideris quaeritur Deus. Et uti- que non extendit desiderium sanctum felix inven- tio, sed extendit. » Idem ibidem docet animam non posse quaerere Deum, nisi ejus gratia sit praesentia : « quoniam Deus prior dilexit nos, » I *Joan. iv, 10*. « Minime prosum, ait, nisi dilecta prius. » Unde S. Augustinus in *Psalm. lxxix* : « Quare, ait, eum qui prior quaesivit te, et reportavit in humeris suis, » quasi ovem errantem et perditam.

Rursus S. Gregorius, homil. 23 in *Evangel.* : « Dilectum, inquit, in lecto quaerimus, quando in praesentis vitae aliquantula requie Redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quaerimus : quia etsi jam in illo mens vigilat, tamen adhuc occluso caligat. Sed qui dilectum suum non invenit, restat ut surgat, et civitatem circumveat, id est sanctam electorum Ecclesiam mente et in- quisitione percurrat : per vios enim et plateas quaerat, id est per angusta et lata gradientes aspi- ciat, ut si qua in eis valeat invenire ejus vesti- gia, exquirat : quia sunt nonnulli etiam vitae saecularis, qui imitando aliquid habent de ac- tione virtutis. Quaerentes autem nos, nos inve- niunt, qui custodiunt civitatem : quia sancti Pa- tres, qui Ecclesie statum custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, ut suo vel verbo vel scripto nos doceant. Quos cum paululum pertransimus, invenimus quem diligimus; quia Redemptor nos- ter etsi humilitate homo inter homines, divinitate tamen super homines fuit. Cum ergo transeuntur vigiles, dilectus invenitur; quia cum prophetas et apostolos infra ipsum esse conspicimus, illum qui naturae Deus est, esse supra homines consi- deramus. » Causam deinde cur Christus quaeri velit, subjicit : « Prius ergo non inventendus quaeritur, ut post inventus strictius teneatur. Sanctus enim desideria, ut praediximus, dilatione rescant. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Hoc amore arsit quisquis ad veritatem pertinere potuit. Hinc namque David ait : Si- tivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando ventum et apparebo ante faciem Dei? » *Ps. xli, 3*.

Porro S. Bernardus, qui in haec verba decem ser- mones conscripsit, imo in iis sermones suos in Can- tica concludit et terminat, docet **primo**, animam quaerere Deum septem de causis; sic enim ait, *serm. 85* : « Quae anima Verbum, cui consentiat

ad correptionem, quo illuminetur ad cognitio- nem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, cui mariletur ad fecunditatem, quo fruatur ad ju- cunditatem. » *Sermo, 86*, docet animam quaerere debere Deum verecunde, caute et se- crete, puta in arcano lectuli et noctis. Cum enim « nocturnus sopor inducit silentium, tunc plane liberior erit puriorque oratio. » Addit S. Bernar- dus quaeri Deum in lectulo infirmitatis, ut eam sanet in noctibus, juxta illud : « Dominus opem ferat illi super lectulum doloris ejus : universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus, » *Psalm. xl, 4*. Et in nocte ignorantiae, ut eam luce sua dispellat : « Et si placet sentire, inquit, lectuli quidem nomine humanam figurari infirmitatem, nocturnis autem tenebris ignorantiam aequi hu- manam, consequens est et congruum satis ut Dei virtus, et Dei sapientia Verbum, contra utramque originale malum instantia requiratur. Nempe quid convenientius, quam ut infirmitati virtus, ignorantiae sapientia opponatur. » Rursus S. Am- brosius, *serm. 7 in Psalm. cxviii* : « Quasivit, in- quit, in noctibus, id est in persecutionibus et ad- versis. Nos enim est omnibus quibus non est per- fecta securitas. »

Denique anima quaerens Deum jam aliquo modo eum invenit, imo et habet et tenet : non enim quaereret, nisi eum cognosceret, desideraret et amaret. Invenit ergo eum per fidem et spem : quaerit, ut possideat per charitatem; invenit per desiderium absentem, ut praesentem teneat per gaudium; invenit et tenet per patientiam, ut possideat per consolationem; tenet per pii affectus inchoationem, ut possideat et teneat per ejus profectum et perfectionem; tenet per amorem, que- rit, ut possideat per fervorem. Unde S. Bernar- dus, tract. *De diligendo Deo* : « Bonus es, Domine, inquit, quaerenti te; quid ergo invenientis? Sed enim hoc est mirum, quod nemo te quaerere va- let, nisi qui prius invenit: vis igitur inveniri ut quaeraris; quaeri, ut inveniaris. » Igitur Deus quaeritur per fidei, spei, patientiae, caritatis, ceterarumque virtutum inchoationem; invenitur per earundem virtutum incrementa, praesertim amoris et charitatis, ut docet Richardus de S. Victore, juxta illud : « Ibi est de virtute in virtutem; vide- bitur Deus deorum in Sion, » *Psalm. lxxxiii, 8*. S. Augustinus in *Psalm. civ*, ad illa : « Quaerite Dominum, et confirmamini : quaerite faciem ejus semper. Deus, ait, est sine fine quaerendus, quia sine fine amandus. » Et paulo ante : « Sed si semper quaeritur, quando invenitur? An semper dixi in tota vita ista, qua hic vivitur, ex quo nos id fa- cere debere cognovimus, quando et inventus quaerendus est? Jam quippe illum invenit fides, sed adhuc eum quaerit spes : charitas autem et in- venit eum per fidem, et eum quaerit habere per spe- ciem : ubi tunc sic invenitur ut sufficiat nobis, et ulterius non quaeratur. »

Anima quaerens Deum, jam enim aliquo modo habet.

Quando Deus quaeritur et invenitur.

Anima quaerit Deum septem de cau- sa.

Symbolice. Dicitur in triplici creatura in-
venitur.

Symbolice, Richardus de S. Victore hic docet Deum inveniri in triplici creatura, velut in triplici Dei similitudine: primo, animalibus, cælis, elementis, mixtis; secundo, in homine; tertio, in angelo, qui est signaculum similitudinis, et in quo ab initio signata perseverat similitudo Dei. Ipse ergo est speculum Dei: « Mundi enim sunt (angeli), inquit, sicut est sanctus Dominus Deus eorum, atque adeo de illis mundis transisse ipsam animam ad munditie auctorem, et de contemplationibus ad contemplanandum, et statim invenisse: quoniam si adeo vicini sunt, ut nil sit medium, et post hos non sit invenire, nisi illum; invento dilecto, et angelis congratulando, et consecutum per eos beneficium commemorando, dicit: Paululum cum pertransissem, eos inveni, etc., id est illico ut hos pertransivi dilectum inveni; hos pertransivi ut venirem, et per hos transivi, ut invenirem: horum enim occursum et auxilio obtinui quod concupivi, qui et meum provocaverunt et accenderunt desiderium, et dilecti obtinuerunt occursum. »

Cetera tam-
quæ ex-
plicat.

Symbolice rursus Gilbertus abbas, successor S. Bernardi, in explicatione Cantici, serm. 1, ait apte Christum quem in lectulo olii et tranquillitatis mentis, ac in nocte oblivionis curarum et rerum temporalium: « bene collocaris, inquit, in lectulo, si otio quodam ab occupationibus meis tua libere feriaris. Libertate et otio quid accommodatus ad usum amoris? Et libertas illecebram parit: in otio expedit affectus, et non parum impenditur illi. » Et post pauca: « E contra insensibilem pene reddit affectum frequens cura mundi, et quasi callum quendam menti obducit. Animum cura implicat, quies explicat. Explicata desideria in que putas incrementa se dilatant? Vides quanta bona continentur in lectulo? quies, libertas, illecebra. In lectulo enim quietis et vacuitatis vota magis inardescunt. Locus accommodatus oblectamento charitatis, sponsam ad querendum urget ardentius. Illic enim ægrius caret dilecto, ubi poterat uberius frui. In lectulo, inquit, meo, et per noctes. » Et pluribus interjecit: « Bona ergo nox, quæ prudenti oblivione dissimulat omnia temporalia ad illum qui æternus est querendum; tempus expediendi et explicandi occasiones; quæ mundi concupiscentiam abscondit, curam, cogitatum: hoc est enim mundum habere absconditum, vel mundo abscondi. Sic etiam abscondi poterimus in abscondito facie tua, Domine. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Rupertus sic B. Virginem loquentem inducit: « Jap ex quo baptizatus est (Christus) a Joanne, fieri coepit in lectulo, sive in cubiculo meo, in illo habitacionis mee secreto, ut non invenirem eum. Nam statim ductus est in desertum a Spiritu,

COMMENTARIA IN CANTICUM CANTICORUM, CAP. III.

et deinde regressus. Evangelium meis preposuit affectibus, ita ut diceret: Quid mihi et tibi est, mulier? Sed et alios docuit, ut similiter facerent, ut scilicet patrem et matrem propter Evangelium relinquerent. Ita desiderio querebam, et non inveniebam eum; ut solitaria possiderem solitariam. Dixi ergo: Surgam, et circuebo civitatem per vicos et plateas; quamquam quem diligit anima mea. Dixi et feci sic: cum enim circueberet per vicos et castella, prædicans Evangelium regni Dei, ego sequebar et querebam eum. Quæsvi illum, et non inveni. Ille enim tanto intentus negotio, me matrem suam agnoscere quodam modo dissimulavit. » Et post nonnulla, que in hanc rem interjecit: « Posthæc juxta erucem ejus steti. Sed numquid hoc mihi fuit invenisse dilectum? Imo fuit mihi invenisse gladium, qui et pertransivit animam meam. Sepultus est, clausum et signatum fuit monumentum; et ego quasi mente querebam eum? quali desiderio desiderabam eum, sciens eum esse a mortuis resurrecturum? Inde non inveni illum. Invenere me vigiles, qui custodiunt civitatem? Discipuli ejus qui ad hoc erant dispositi, ut custodirent, imo ut ædificarent civitatem veram Iherusalem. Et ego inquam: Num quem dilexit anima mea vidistis? etc. Paululum quem pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea, et non quomodoque, sed in celum vidi ascendentem, et apostolos, misso de oculis Spiritu Sancto, vidi prædicantes gloriam Domini. » Nunc singula ad incudem revocemus, et penitus secreta nonnulla que latent, per singulos versus indagemus.

VERS. 2. SURGAM, ET CIRQUEBO CIVITATEM: PER VICOS ET PLATEAS QUERAM QUEM DILIGIT ANIMA MEA: QUÆSVI ILLUM, ET NON INVENI.

Pro vicis hebraice est שְׂוֵיקִים *sheuakim* plurale, cujus singularis est שֵׁקֶךְ *shek*, id est tibia, sive pes, qui a coxendice excurrit ad talos, indeque per metaphoram vicus, sive angipartus, qui a platea aliorum excurrit, sicut tibia excurrit ex corpore. Unde Septuaginta vertunt, ἐν ἀγοραῖς, id est in foris. S. Ambrosius, III de Virg., legit in foro: ἀγορὰ enim est forum, ubi res venales palam omnibus exponuntur, sive ubi fieri solet hominum conventus. Porro in urbe multa sunt fora: scilicet boarium, ubi boves venduntur; solitorum, ubi olera; suarium, ubi sues; fragmentarium, ubi frumenta; vinarium, ubi vina, etc. Significat ergo sponsa se quæsisse sponsum in vineis et foris, ubi solet esse hominum turba: at in turba non invenitur sponsus, qui amat secretum et solitudinem, vel certe fidem et ordinem, qualis est in Ecclesia fidelium. Audi S. Ambrosium, lib. III de Virg.: « Non est Christus circumforaneus: Christus enim pax est, in foro lites; Christus justitia est, in foro iniquitas; Christus fides est, in foro fraus atque perfidia; Christus operator est, in foro inane

Sponsus non invenitur, in foro.

Denique forum subinde est forum; Christus in Ecclesia est, in foro idola. In Ecclesia vidua justificatur, in foro circumvenitur; fugamus ergo forum, fugiamus plateas. Non enim injuria tantummodo est non invenire quem quæras, sed etiam plerumque ubi non oportet quæsisse, vulnus est: quæsisse in domibus virorum, qui sibi falso doctorum nomen assumunt, quæsisse prociacius quam verecundius. » Circuit tamen sponsa, quia « domi consistere eam non sinebat amoris flamma, » ait Theodoretus. Ad litteram, ut dixi, loquitur de apostolis circumventibus vicos et plateas Jerusalem, evangelizando, ut Judeos ad Christum converterent: verum in iis non Christum, sed Mosen; non spiritum, sed carnem; non veritatem, sed umbram invenerunt. Unde Chaldeus more suo judaizans ita vertit: « Dixerunt filii Israel ad invicem: Surgamus, et eamus, circumdemus tabernaculum fœderis, quod extendit Moses extra castra, et queramus doctrinam a facie Domini, et majestatem sanctam, que sublata est a nobis; et circueverunt per civitates et plateas, et per vicos, et non invenerunt eam. »

Mystice. Plateas et vicus, quis?

Anagoge.

Tropologie.

otium; Christus charitas est, in foro obtractatio. Denique forum subinde est forum; Christus in Ecclesia est, in foro idola. In Ecclesia vidua justificatur, in foro circumvenitur; fugamus ergo forum, fugiamus plateas. Non enim injuria tantummodo est non invenire quem quæras, sed etiam plerumque ubi non oportet quæsisse, vulnus est: quæsisse in domibus virorum, qui sibi falso doctorum nomen assumunt, quæsisse prociacius quam verecundius. » Circuit tamen sponsa, quia « domi consistere eam non sinebat amoris flamma, » ait Theodoretus. Ad litteram, ut dixi, loquitur de apostolis circumventibus vicos et plateas Jerusalem, evangelizando, ut Judeos ad Christum converterent: verum in iis non Christum, sed Mosen; non spiritum, sed carnem; non veritatem, sed umbram invenerunt. Unde Chaldeus more suo judaizans ita vertit: « Dixerunt filii Israel ad invicem: Surgamus, et eamus, circumdemus tabernaculum fœderis, quod extendit Moses extra castra, et queramus doctrinam a facie Domini, et majestatem sanctam, que sublata est a nobis; et circueverunt per civitates et plateas, et per vicos, et non invenerunt eam. »

Mystice, per vicos et plateas Theodoretus et Aponius accipiunt SS. Scripturas; S. Gregorius vero, Beda et Anselmus exempla sanctorum, qui vel actiore (quam notant vici) vel laxiore (quam notant plateas) vivendi rationem secuti sunt.

Anagoge, Nyssenus accipit ordines et status angelorum et sanctorum in caelesti Jerusalem. Unde S. Bernardus, serm. 78, censet sponsam hic quærere Christum in vicis et plateis ubi paulo ante prædicaverat, et sanaverat infirmos; sed non invenit, quia Christus a morte resurgens a terrena Jerusalem ascenderat ad caelestem.

Tropologie, tres Anonymi apud Theodoretum: Civitas aiunt, est anima pia que in seipsa querit sponsum per fora actionis, et per plateas contemplationis alternatim obambulando, et ab una in aliam vicissim circummeando; in Anonymi. Philo vero Carpathius: « Per fora et plateas, hoc est, inquit, a præteritis vite mee actionibus surgam, a malorum consuetudine disceram, discutiunt conscientiam meam, et diligenter examinabo per circuitum actiones vite mee; recogitabo annos vitæ transactæ, studiose quæram in civitate, hoc est in Ecclesia, in Scripturis sanctis, in sanctorum vitis et exemplis, quomodo ad Deum recte ambulare debeam, et quomodo hucusque vixerim et ambularem: per latas enim et apertas peccatorum vias inveni, communes mores et consuetudines aliorum imitata sum: ob id que per fora et per plateas dicit se disquisivimus secundum illud: Cogitavi vias meas: et converti pedes meos in testimonia tua, Psalm. cxviii, 59. In foris enim et plateis exponuntur, venduntur, tractantur omnia corporis voluptati solummodo idonea et grata, quibus animæ christianorum miserabiliter

captantur et occiduntur. Ab iis se quoque veraxta profiteretur, et ab iis se prohibeam ne quaerendo Dominum inveniret: arcta est enim via, et angusta porta, que ducit ad vitam, » Matth. vii, 14.

Symbolice, circuit anima civitatem, cum cogitatione circuit mundum, contemplanens cælum, terram, et omnia que in eis sunt, ut philosophi fecerunt; sed non invenere Deum, tum quia cum Deum ex eis per umbram cognovissent, eum tamen ut Deum non glorificaverunt; tum quia Inocentius fidei destituit in multos errores inciderunt, ac circummeando in suam ignorantiam relapsi sunt, atque creature potius quam Creatori servierunt, indulgendo suis voluptatibus, ambitioni et honoribus, ut docet Apostolus, Rom. i, 23: unde in circuitu contemplationis et experientie omnium mundi honorum, magnam se vanitatem et afflictionem expertum esse docet Salomon, Eccle. ii, 3 et sequent. Quocirca sapienter S. Augustinus in Psal. xxxiii, vers. 5, ad illa: « Exquisivi Dominum, et exaudivit me, inquit: Noli aliud a Domino extra illud querere, sed ipsum Dominum querere, et exaudiet te, et adhuc te loquente dicit: Ecce adsum. Quid est: Ecce adsum, ecce presens sum, quid vis? quid a me queris? Quiddid tibi dederi, vilis est quam ego, meipsum habere, me frueri, me amplectere, nondum potes totum, ex fide contingere me, et inherere mihi. Hoc tibi Deus dicit: Cætera onera tua ego a te depncam, ut totus mihi inhaerens, cum hoc mortale tuum ad immortalitatem converteres, ut sis equalis angelis meis, et semper videas faciem meam, et gaudeas; et gaudium tuum nemo auferet a te, quia inquisisti Dominum et exaudivit te, et ex omnibus tribulationibus eruit te. »

Moraliter, nota hic amorem sponsæ parere in ea ardorem querendi sponsum; unde licet eum non inveniret in lectulo, nec in vicis et plateis, nec apud vigiles; tandem tamen his omnibus peractis cum reperit. Quare Richardus de S. Victore docet sponsam, hoc suo sollicito circuitu, multum profecisse in amore et ardore querendi: hic enim repulsam tertio passus magis accensus est, sicut ignis in stipula ventis adversis agitatus magis exardescit: « Frustratio enim rei amate, flagellum amoris est amanti. » Unde S. Bernardus, serm. De triplici coherentia vincularum: « Letetur, inquit, cor quærentium Dominum; si gaudetis ad labores, si indefesso pede curritis viam mandatorum, si quotidie utriusque status rector est ad proficiendum et perficiendum, quam ad incipiendum profecto queritis faciem ejus semper. »

VERS. 3. INVENERE ME CUSTODES (EXCUBITORES) QUI CIRQUEMUNT IN CIVITATE: SIC ET SEPTUAGINTA, AQUILA ET SYMMACHUS. S. BERNARDUS, serm. 79, notat vehementiam amoris in sponsa confundere verba:

« O amor præceps, inquit, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te aliud cogitare non sinis, / istidus caetera, contemnis omnia præter te, te ontentus. Confundis ordines, dissimulas usum, modum ignoras; totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod consilii judicative videtur, triumphas in temetipso, et redigis in captivitatē. En omne quod cogitat ista, et quod loquitur, te sonat, te redolet, et aliud nihil: ita tibi ipsius et cor vindicasti et linguam. Ait: Num quem diligit anima mea, vidistis? Quasi vero hi sciant quid cogitet ipsa. Quem diligit anima tua, de ipso sciscitaris? Et non habet nomen? Quænam vero tu, et ille quis? » Unde subjicit: « Amor ubique loquitur; et si quis horum, que leguntur, cupit adipisci notitiam, amet, etc. Quo modo enim græce loquentem non intelligit, qui græcum non novit, nec latine loquentem, qui latinus non est, et ita de cæteris: sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit, critique sicut es sonans aut cymbalum tintiens. »

Queres, qui sint hi vigiles, sive custodes civitatis. Respondeo primo, ad litteram proprie et genuine, sunt legisperiti, pontifices et principes Hierosolymæ: horum enim erat officium populo indicare Messiam, sive Christum advententem. His ergo jure suo interrogantur apostoli et fideles de Christo, quando eis Christi doctrinam, vitam et miracula predicando exposuerunt, ut iis convicti responderent ipsum esse verum Messiam a prophetis predictum, et patribus promissum. Verum ipsi Messiam expectabant regem splendidum et gloriosum, quasi alterum Salomonem: quare cum viderent Christum humilam, pauperem et crucifixum, eum despexerunt, nec crediderunt ipsum esse Messiam. Vide dicta vers. 4.

Tropologicæ, vigiles, id est custodes Ecclesie et anime fidelis, primo sunt angeli, qui sponsum scilicet Deum clare cognoscunt, imo vident facie ad faciem, ejusque notitiam et amorem hominibus instillant; unde viri pii eos sepe invocant, et de dubiis modoque Deum inveniendi, eique placendi consulunt: ita Theodoretus et tres Anonymi apud ipsum, Nyssenus, homil. 6, S. Ambrosius, lib. De Isaac, cap. v; S. Bernardus, Psellus et alii.

Secundo, vigiles sunt apostoli, pastores et prelati, qui sollicito invigilant gregi, id est fidelibus sue curæ commissis; in ergo pastorum suorum indicio et ductu inveniunt sponsum: ita S. Gregorius, Theodoretus, Cassiodorus, Beda, Philo et S. Anselmus, qui ait: « Inveniunt. » id est me querentem inveniunt, meam affectionem cognoverunt sancti pastores, qui custodiunt Ecclesiam. Cum dixit se prius inventam, quam invenisse, notat nobis vigilantiam et diligentiam, quam debent habere pastores in Ecclesia, scilicet ut ex quo movetur aliquis compunctione, parati sint ut eum commoneant, et ad notitiam Dei pertrahant. Verba S. Gregorii citavi vers. 1. Nunc audi S. Bernardum,

serm. 76: « Quam boni vigiles, qui nobis dormientibus ipsi pervigilant, quasi rationem redditori pro animabus nostris! Quam boni custodes, qui vigilantes animo, atque in orationibus pernoctantes, hostium insidias sagaciter explorant, anticipant consilia malignantium, deprehendunt laqueos, eludunt tendiculas, retacula dissipant, machinamenta frustrantur! Hi sunt fratrum amatores et populi christiani, qui multum orant pro populo et universa sancta civitate, il Mach. xv, 14. Hi sunt qui multum solliciti pro sibi commissis dominicis ovibus, cor suum tradunt ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illos, et in conspectu Altissimi deprecantur, Eccli. xxxix, 6. »

Quocirca idem S. Bernardus, serm. 77, ex hoc sponse exemplo docet fideles in dubiis debere consulere suos superiores, iisque obedire; alioqui si sine eorum consilio sue sapientie confident, periculo lapsus se exponere: « Audiant hoc, inquit, qui sine duce et præceptore vias vite ingredi non formidant, ipsi sibi in arte spirituali existentes et discipuli pariter et magistri. Non sufficit hoc; etiam coærvant discipulos sibi, oeci duces eorum. Quam multi ex hoc tramite periculosissime aberrasse comperti sunt! Nimirum ignorantæ astutias satanæ et cogitationes ipsius, factum est ut qui spiritu cœperant, carne consummarentur, abducti tripiter, lapsi damnabiles. » Unde hoc monitum colligit: « Videant proinde qui ejusmodi sunt, quomodo caute ambulent, et de sponsa exemplum sumant, que non vris ad eum, quem desiderabat, ullo modo varis pervenire, quam si occurrerent, quorum magisterio uteretur ad cognoscendum de dilecto, et ad descendendum timorem Domini. Seducitori dat manum, qui dare dissimulat præceptor. Et qui dimittit oves in pascua absque custode, pastor non est ovium, sed luporum. »

Huc facit versio Chaldaei, qui judaizans per vigiles Synagoga accipit Moysen et Aaronem: sic enim habet: « Dixit cœtus Israel: Inveniunt me Moyses et Aaron et levite observantes custodiam tabernaculi fœderis, qui circuibant per gymum, et interrogavi eos de majestate glorie Domini, que sublata fuerat a me. Respondit Moyses scriba, princeps Israel, et eis ait: Ascendam ad celos excelsos et orabo coram Domino, si forte placabit super peccata vestra, et habitare faciat majestatem suam inter vos sicut olim. »

Huc pertinet explicatio Aponii, qui per vigiles accipit Isaiam et prophetas: hi enim tam clare Christi incarnationem, passionem et resurrectionem predicant et prædicant, ut lector in iis et ex his facie Christum inveniat; et Philonis Carpathii qui per vigiles accipit justos, qui vigilantem legem Dei et voluntatem Dei scrutantur et exsequuntur: horum enim exempla, consilia et monita nos ducunt ad Christum, puta ad sanctitatem et perfectionem.

Tertio, et alii per vigiles accipiunt philosophos,

quos gentiles de Deo et summo bono interrogant; sed nil nisi incertum et vanum audiebant. Ita Justus Orgelitanus, qui Ecclesiam ita loquentem inducit: Disputaverunt contra me sæculi sapientes, idolorumque cultores, multa inaniter perscrutantes, pluresque libros irritos laboribus conficientes, quibus dixi: Cur incassum superfluo conata vexamini: « Num quem diligit anima mea, vidistis? » Quandoquidem falso nomine sapientie gloriari; stultam fecit Deus sapientiam vestram, quia Christum invenire illis non valuitis.

Quarto, alii per vigiles accipiunt hæreticos, qui pervigilant ut hæreses suas spargant; ac circum-eunt urbes et regna, ut fideles seducant: hos cum pertransit fidelis, pergitque ad orthodoxos doctores, invenit Christum Christique fidem, et veram religionem: ita Gisleirius.

Quinto, Rupertus hæc attribuit B. Virgini quaerenti Christum vel in Jerusalem perditum inventumque in templo, vel jam mortuum et sepultum: « Et ego quali mente, inquit, quaerebam eum, quali desiderio desiderabam eum, sciens esse a mortuis resurrecturum! Inde non inveni illum. Inveniunt me vigiles, qui custodiunt civitatem. Qui vigilat, vel quam custodientes civitatem? Discipuli ejus, quia ad hoc erant dispositi, ut custodirent, imo ut edificarent civitatem veram Jerusalem; de qua, vel ad quam ipse Dilectus per Isaiam dicit, Isai. lxxvi, 6: Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non faciebunt laudare nomen Domini. Isti vigilat jam tunc vigilabant, quia lugentes et flentes somnum non capiebant: isti vigilat me invenerunt, et mulieres que tota nocte vigilantes venerunt ad monumentum, quæ et emerant aromata, ut venientes ungerent eum, invenerunt me bonum certatim afferendo nuntium, quod resurrexisset, et quod vidissent eum. Et ego inquam: Num quem dilexit anima mea, vidistis? Vidimus, ait, vidimus Dominum. Surrexit vere, et apparuit Simoni. »

VERS. 4. PAULULUM CUM PERTRANSISSE BOS, INVENTI QUEM DILIGIT ANIMA MEA.

Hebræa, quasi modicum, cum transivisti ab eis, quoadusque inveni quem diligit anima mea: sic et Septuaginta. S. Ambrosius per interrogationem et adnationem legit, quam modicum fuit, cum transivisti ab ipsis, donec inveni quem diligit anima mea! q. d. Vehemens amor effectus est omnis labor, omne iter, omne tempus, quod insumpsi ab interrogatione vigillum usque ad inventionem sponsi, mihi videretur modicum esse et exiguum; sicut de Jacob dicitur, Genes. xxxi, 20: « Servivit Jacob pro Rachel septem annis: et videbantur illi pauci dies pro amoris magnitudine. »

Porro Chaldaeus refert hæc ad fabricam tabernaculi mosaici: « Quasi paululum, inquit, et modicum facit, et reversus est Dominus ab ira furo-

ris sui, et præcepit Dominus Moysi prophetae, ut faceret tabernaculum fœderis, et arcam, et collocavit majestatem suam in medio ejus. » Sensus litteralis est, quem dedi vers. 1, scilicet Ecclesiam, id est S. Petrum, S. Paulum cæterosque apostolos, cum pertransissent pontifices, scribas et principes Jerusalem, utpote fidem Christi repellentes, ivisse ad gentes, ibique Christum invenisse in conversione omnium gentium, quæ audientes prædicationem evangelii, illico illud et in illo Christum amplexi sunt.

Tropologicæ, primo, anima a vigilibus, id est angelis erudita ascendit ad Creatorem: qui angeli Deo sunt proximi, ut si illos pertranseas, illico reperies Deum, ut docet S. Ambrosius, serm. 7 in Psal. cxviii. Idem, lib. De Isaac, cap. v, docet angelos nonnulla ignorare, ideoque ab his transeundum ad Deum, ut plene illuminemur: « Anima, inquit, que Deum quaerit, etiam custodens transit: sunt enim mysteria, quæ etiam angeli concipiscunt videre. Unde et Petrus ait: Nuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto missis de caelo, in quem desiderant angeli prospicere, I Petr. 1, 12. » Sic et Nyssenus hic, hom. 6, docet contemplanti transeundum esse angelos et creaturam universam, ut per fidem mentis aciem figat in uno summoque Deo.

Secundo, anima a vigilibus, id est ab apostolis, pastoribus et doctoribus erudita illisque obediens invenit Christum, sed ita ut illos pertranseat, id est in illis non heræat, nec in alios spem suam figat quam in Christo: ita S. Gregorius, lib. xviii Moral. cap. xxvii: « Cum redemptorem suum, inquit, Ecclesia quaereret, in antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: Paululum cum pertransisset eos, inveni quem diligit anima mea. Illam quippe invenire non posset, si istos transire nolisset. » Idem S. Gregorius hoc loco: « Paululum, inquit, vigilat transit et dilectum invenit anima: quia dum sanctos doctores puros homines fuisse cogitat, ad divinitatem mentem erigit, ubique sponsum suum supra homines Patris æqualem cognoscit, quem tunc invenisse se dicit, cum sanctis laboribus adjuncta, in ejus divinitatis claritate oculum fidei, tanquam speculum contemplando aliquantulum figit. » Sic et Cassiodorus, Beda, Philo et alii. Adit Cassiodorus: « Pertransire, ait, vigilat, est eorum dicta et doctrinam diligenter perscrutari. » Adjungit S. Anselmus: « Paululum ideo dicit, quia sine magno labore cognitio Dei habetur: ex quo enim Deus percipit affectionem quaerentis, ipse seipsum offert et sponte ingerit. » Verum est tamen illud S. Augustini in Psal. ciii, conel. 2: « Quod difficultus quaeritur, sed dulcissimum inveniri: » ut hic sponse contigit, quæ proinde subjungit: « Tenu eum, nec dimittam. »

Tertio, Justus Orgelitanus per vigiles accipiens philosophos sic exponit: Cum pertransissent sapientes mundi, intelligens eorum sapientiam esse

stultitiam (nam « stultam fecit Deus ejus sapientiam, » I *Corinth.* 1, 20), perveni ad Christum, qui est Dei virtus et sapientia.

Quarto. Quarto, S. Ambrosius, lib. De *Isaac et anima*, cap. v, urget *paululum*, q. d. Paulo post tentationes et tribulationes, adest Christus roborans et consolans : « Multi, ait, in otio quaerunt Christum et non inveniunt, et quaerunt eum in persecutionibus et cito inveniunt; et ideo quasi post tentationes, quia in periculis fidelium suorum adest. Quam modicum, inquit, cum transivi ab eis! Inveni eum, tenui eum, et non dimisi eum. Omnis enim, qui quaerit, invenit; et qui invenit, adherere debet, ne possit amittere. »

Allegorice, S. Bernardus, *serm.* 79, docet Christum transisse in resurrectione, pertransisse in ascensione, ac proinde sponsam per fidem utrobique illum sequi debere, ut inveniatur eum sedentem ad dexteram Dei. « Nunc, inquit, quoniam jam resurgendo transierat, et adjeerat pertransire utrique ascendo, merito se etiam ista non transisse, sed pertransisse perhibuit, quae hunc quidem fide et devotione ad caelos usque secuta sit. Igitur credere resurrectionem transire est, redere etiam ascensionem pertransire. » Et paucis interjectis : « Ergo quod sibi deerat instructa ab illis, quia scilicet qui resurrexerat etiam ascendisset, ascendit et ipsa pariter, hoc est pertransiit et invenit : quidni invenierit pertingens mente, ubi ille corpore est? »

Denique vis invenire Christum? quaere eum in praesepe humilitatis et paupertatis, in cruce patientiae et martyrii, in vicis et castellis praedicationis et zeli amaram, denique in sinu B. Virginis, id est in puritate et invocatione E. Virginis, ibi eum invenies. Audi Philonem Carpathium : « O quam tenet illum, et (ut ita dicam) cogit fidelium anima, dum beneplacita illi et accepta facit. Delectatur enim sponsus quemadmodum sponsa iustorum vita, moribus, societate atque consuetudine : teneturque operibus virtutis, non manibus armatorum, non divitum pompis, non epulentorum jactantia, non elatorum fastu, non gula, somni, luxuriae, invidiae morbo laborantium, sed operibus misericordiae, pietatis, continentiae, humilitatis, temperantiae, benevolentiae, castitatis, et precibus rectorum; tunc in domum matris nostrae volens libentissime introducit sponsus. »

TENUI EUM; NEC DIMITTAM, DONEC INTRODUCAM ILLUM IN DOMUM MATRIS MEAE, ET IN CUBICULUM GENITRICIS MEAE.

Septuaginta, donec introducam eum in domum matris meae, et ei; *ταπειν*, id est in cellam; S. Ambrosius, in *secretum*: lebraice est *חדר* et *cheder*, id est in penetrabile (scilicet in penitissima et intima domus) ejus quae concepit me.

In cubiculo et cella servantur chara et pretiosa quaeque : ibi quoque amantes secreta quaeque di-

cunt et transigunt; unde ibi conceptam et gentam se assertit sponsa, q. d. Mox ut inveni sponsam unice dilectam et tanto studio quaesitam, apprehendi (hoc enim est hebraicum *אחזתי* *achazti*) eum tenui et strinxit, nec dimittam, sed introducam eum in cubiculum genitricis meae, ut ibi eum quasi rem pretiosissimam concludam, ne amplius a me recedat, sed jugiter cum eo verberet, ore ad os colloquar, secreta transigam, totumque amori ejus sacro me impendam, illoque fruatur : in cubiculo enim est thalamus nuptialis. Ita Theodoretus.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Ad litteram significat, ut dixi vers. 1, quod Ecclesia gentium, ubi Christum per fidem et cultum recepit, nunquam illum sit dimissura, sed semper in ejus fide et amore permansura, donec eundem introducat in Synagoga, puta in cor et cubile Judeorum (huc enim est mater Ecclesiae christianorum) eamque cum sponsam Christo despondat : in cubiculo enim degit sponsus cum sponsa. Ita S. Gregorius, Cassiodorus, Philo, Alcuius, Beda, Justus, Aponius, Anselmus, Honorius, Rupertus, S. Bernardus, et passim alii. Audi S. Bernardum, *serm.* 79 : « Qui ingreditur thalamum, sponsus est. Magna amoris potentia! Salvatore indignabundus exierat de domo et hereditate sua, et nunc ad hujus gratiam mitigatus indelictur ita, ut redeat non modo salvator, sed et sponsus. Benedicta tu a Domino filia, quae et indignationem compescis, et hereditatem restituis. Benedicta tu matri tuae, cujus beneficio averitur ira, revertitur salus, revertitur qui deat illi : salus tua ego sum. *Psalm.* xxxiv. 3. Non sufficit hoc : addat, et dicat : Et sponsabo te mihi in sempiternum : et sponsabo mihi in justitia, et iudicio : et in misericordia, et in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, *Os.* ii, 19. Sed memento, quia quae has conciliat amicitias, sponsa est. Quomodo ergo sponsum, et hunc sponsum alteri cedit, ne dicam, cupit? Non est ita. Cupit quidem illum matri filia bona, non tamen ut cedat illi, sed ut communicet. Sufficit unus diabus, nisi quod jam non erunt due, sed una in ipso. Ipse est enim pax nostra, qui facit utramque unam, ut sit una sponsa, et sponsus unus Jesus, » etc.

Potest quoque per domum matris et cubiculum genitricis intelligi romana Ecclesia, cui presidet summus Pontifex, velut successor S. Petri et vicarius Christi; quae proinde est mater et matrix omnium Ecclesiarum, quae scilicet ceteras omnes, vel primus ad Christi fidem convertit, vel conversas in ea lacte doctrinae suae, quasi mater alit, fovet, servat, firmat et promovet, q. d. Sponsa, id est Ecclesia gentium : Non dimittam Christum Christique fidem, sed eam cum romano Pontifice et Ecclesia communicabo,

illique meam fidem subjeicam et uniam; imo juramento firmabo et astringam, quo fiet ut nunquam a Christi fide et cultu excidere, aut separari queam, sicut romana Ecclesia ab ea excidere nequit. S. Petro enim ejusque successoribus romanis pontificibus promisit Christus : « Ego rogavi pro te (Petre) ut non deficiat fides tua : et in aliquando conversus confirma fratres tuos, » *Luc.* cap. xxii, 32.

Symbolice, per domum matris et cubiculum genitricis accipi potest S. Scriptura, quae magna ex parte a matre Ecclesiae, puta a Synagoga est accepta, q. d. Solidabo me meosque fideles, quin et Judeos convertam per S. Scripturam, introducendo eos in illorum dicta et sensa : haec enim plane verae fidei dogmata continent et legendibus exhibent : ita Justus Orgelitanus. Hinc Chaldaeus more suo judaizans vertit : « Et populus domus Israel offerat oblationes suas, et navabant operam verbis in caenaculo domus doctrinae Moysis magistri eorum, et in cubiculo Josue filii Num ministri ejus. »

Anagogice, sensus est, q. d. Ecclesia et anima sancta : Non dimittam meum Christum, donec ipse me introducat in caelum, quasi in thalamum nuptialem, ut ibi unus cum eo efficiat spiritus : Ecclesia enim caelestis Dei, angelorum et beatorum, est mater Ecclesiae terrestri, sive in terra militantis, ut docet Apostolus, *Galat.* iv, 26 : « Illa, inquit, quae sursum est Jerusalem, libera est, quae est mater nostra : » ita Theodoretus et Justus Orgelitanus.

Porro non ait sponsa : Donec ipse sponsus me introducat in caelum, sed donec ego introducam illum, ex confidentia amoris, q. d. Ita sponsum per amorem mihi astringam et uniam, ut non tam ipse me, quam ego eum introducam in caelum; tum quia amor audax est et imperiosus; amans enim amore imperat amato licet digniori, eumque sibi aequat, imo subjicit. Amans enim obediens amico, eum vicissim sibi obedientem efficit, sicut Jacob angelum, et in eo Deum sibi obedere, sequi benedicere coegit, ideoque vocatus est Israel, id est dominans Deo, *Genes.* xxxii, 28. Haec est vis amoris et obedientiae. Unde et de Josue, cap. x, 13, jussu suo sistente solem dicitur : « Obediens Domino voci hominis; » tum quia anima sancta est sedes et vehiculum Christi in se manentis, quare eum velit quocumque libet, adeoque in caelum, juxta illud : « Glorificate et portate Deum in corpore vestro, » I *Corinth.* vi, 20.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Tropologica, anima sancta apprehendit Christum fide et spe, tenet devotione, stringit charitate, nec dimittit, sed introducit eum in domum matris et cubiculum genitricis, id est in mentem

suam, quae quasi est mater, alitrix et nutrix omnium animae virtutum, sensum et potentiarum, ut juxta de eo cogitet et meditetur, cum eo colloquatur et dissuaviatur : ita Nyssenus, Philo, tres Anonymi apud Theodoretum, et alii. Audi Nyssenum : « Non dimittam amplius Deum ansa fidei apprehensum, donec fuerit intra meum conclave, quod conclave est ipsum cor meum. Tunc vero id fit, quando redierit ad illum statum, in quo fuit ab initio, quando fuit effectus ab ea quae concepit. » Subjungit « eum a vero aberraturum, qui matris nomine intelligat significatam primam matrem nostrae constitutionis, quae sane haud alia est, quam Deus ipse. » Et Richardus de S. Victore gratiam docet esse pie animae matrem, quae eam spiritaliter regenerat, ac in mente quasi in domo habitat. Anima ergo sancta dicit : Introducam Christum in mentem meam, ut ipse plane et plane illam possideat, ac mens mea se ipsa deficiat, et tota in Christum per amorem quasi transeat. « Tenetur, inquit Richardus, Deus devotione, desiderio, importunitate, memoria, prece, fide et expectatione exauditionis; nec dimittit, si ab intentione non cesset, nec vultus amplius in diversa mutantur. Tenet itaque dilectum, quamvis aurora sit; nec dimittit donec benedixerit. Lucta est eum eo toto nocte, quae dormivit, sed coeque vigilavit; quia scilicet ab exteriori occupatione cessavit, et in querendo dilectum laboravit; etiam quamvis per noctem ad auroram pervenerit, non cessat a lucta, id est ab orationis instantia, nec dimittit dilectum, nisi benedictionem det, ut eat de virtute in virtutem, et videat Deum deorum in Sion, id est in speculatione per speculum, et in enigmate benedictionem hanc quaerit et nominis mutationem, ut non jam Jacob, sed Israel dici possit, nec opus sit ut amplius villa supplantet, sed ut expugnatis vitis puritate fruatur virtutum, et Deum contemplerit : Beati enim mundo corde : quoniam ipsi Deum videbunt, *Matth.* v, 8. » Hinc S. Anselmus per cubiculum genitricis accipit fideles, qui mentem suam faciunt per sanctitatem lectulum, in quo Christus suaviter quiescat. Huc accedit Hugo de S. Victore, lib. VI *Epistol.* in *Hierarchiam caelestem S. Dionysii*, qui sic animam sanctam compellat : « Ergo Deus intrabit ad te, ut tu ingrediaris ad ipsum; tunc enim tu intras ad ipsum, quando ipse ad te ingreditur. Quando amor illius cor tuum intrat et penetrat, et ad intimum tuum sibi dilectio illius pertingit, tunc intrat in tepso, et tu quoque intras teipsum, ut ingrediaris ad ipsum. Necessae est autem ut usque ad thalamum perveniat et cubiculum ingrediat, et usque ad intima tua se penetrat, sed ibique requiescat. Quin et cubiculum genitoris forte non amat, nisi in cubiculum genitricis introducat, ubi dilectio magis tenera est et blandimenta dulciora, ut nihil apud te durum et rigidum inveniat virilis truculentia, sed totum liqueat et mollescat igne dilectionis. » Aponius vero : « Cum

Synagoga, a Scriptura.

Domus matris Ecclesiae est Synagoga.

Anagogice, est caelum.

Ecclesia romana.

Tropologica, anima sancta apprehendit Christum fide et spe, tenet devotione, stringit charitate, nec dimittit, sed introducit eum in domum matris et cubiculum genitricis, id est in mentem

legem divinam, inquit, mundo legeris corde, et quae praecepit faciendae doceris, exultantem Christum in domum matris inducis. Cum autem ejus mirabilia mysteria dissere fueris dignus, et caeco judaeo et gentili gratiae domum, veram humani generis redemptionem annuntiando, Christum renascentem in cubiculum nutricis introduces. »

Denique S. Bernardus, *serm.* 83, docet sponsum teneri charitate. Amor enim est conformitas, connubii contractus, et complexus sponsi et sponsae: « Talis conformitas, ait, maritum animam Verbo, cum cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsi se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfecte diligit, nupsit. Quid hae conformitate iocundus? quid optabilis charitate? qua fit ut humano magisterio non contenta, per temet, o anima, fiducialiter accedas ad Verbum, Verbo constanter inhaerens, Verbum familiariter percuncteris, consulesque de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax desiderio? Vere spiritualis, sanctique connubii contractus est iste. Parum dixi contractus: complexus est. Complexus plane, ubi idem velle, et nolle idem, unum facit spiritum de duobus. »

Et paucis interjectis subjicit: « Amor sibi abundat, amor, ubi venerit, ceteros in se omnes tradit, et captivum affectus. Propterea quae amat, amat, et aliud novit nihil. Ipse qui honori merito, merito stupori et miraculo est; amari tamen plus amat. Sponsus et sponsa sunt. Quam quis aliam inter sponso necessitudinem vel connexionem, praeter amari et amare? » Et mox: « Exigit Deus timere ut dominus, honorari ut pater, ut sponsus amari, etc. Ipse (amor) meritum, ipse premium est sibi. Amor praeter se non requirit causam, non fructum. Fructus ejus, usus ejus. Amo, quia amo; amo ut amem. Magna res amor, si tamen ad suum recurat principium, si suae origini redditus, si refusus suo fonti semper ex eo sumat, unde jugiter fluat. Solus est amor ex omnibus animae motibus, sensibus atque affectibus, in quo potest creatura, etsi non ex aequo, respondere auctori, vel de simili mutua rependere vicem. »

Ex quibus omnibus demum concludit S. Bernardus: « Esto quod honor regis iudicium diligit, sed sponsi amor, imo sponsus amor solam auctoris vicem requirit et fidem. Lieat proinde redamare dilectam, quidam amet sponsa, et sponsa amoris? Quidam ametur amor? Merito cunctis renotantibus affectionibus aliis, soli et tota incumbit amor, qui respiciat amorem. Nam et cum se totam effuderit in amorem, quantum est hoc ad illius fontis perenne profluvium? » Denique Richardus de S. Victore, tract. *De gradibus charitatis*, cap. 1: « Caritas, inquit, est vita fidei, spei robur, et omnium intimae vis et medulla virtutum. Haec vitam ordinat,

affectus inflammat, actus informat, excessus corrigit, mores componit, valens ad omnia et omnibus prevalens, quae ipsam quoque omnipotentiam quodam modo reddit impotentem. » Exemplum dat Moysen, qui ex charitate orans pro populo adorante vitulum, ligavit quasi manus Dei, ut diceret: « Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos. » *Exod.* xxxiii, 40: et post nonnulla: « Sola quae Deum tenere possit vis amoris est, quae non solum teneri se patitur, sed quod non teneatur pie conqueritur in Propheta: Quaevisi de eis virum, qui interponeret sepe, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: et non inveni. » *Ezech.* xxxi, 30. Denique ita concludit: « In adversis fortis, sed fortior in prosperis: solus enim Christi amor est, qui ridentis et iridentis fortunae pure blanditias spernit et conspuat, sapore dulciori delectatus, cuius respectu omnis dulcedo amara est, omnis iocunditas mroror est, omne pulchrum fœdum, omne suave molestum. » Porro Beda et S. Ambrosius, lib. *De Isaac*, cap. v, haec adaptant S. Magdalena, Christi post resurrectionem pedes tenentis.

Symbolice, Philo Carpathius et tres Anonymi apud Theodoretum censent mentem vocari domum matris, id est Dei sapientiae, quae omnium rerum est causa et mater: mens enim sapientiae capax, est quasi domicilium Verbi ob similitudinem: eadem est cubile, propter arcanos virtutum ejus thesauros, quos velut imago in se reconditis servat; unde Philo: « Per domum matris, inquit, cor caelestis sapientiae ipsius Verbi arbitrator intelligi, et per cubiculum genitricis hoc ipsum cor. Nam domum quidem propter illud puto dictam, quod legitur: Inhabitabo in illis et inambulabo, inter eos, II Cor. vi, 16. Per cubiculum, vero (quoniam in cubiculo quaeque optima collocantur et pretiosa) fides, spes, charitas, justitia, fortitudo, temperantia, patientia, virtus; haec quidem non corporis, sed animi sunt ornamenta. »

Exempla hujus sententiae sunt, David, dicens *Psal.* lxxii, 28: « Mihi autem adhaerere Deo bonum est; » S. Paulus, dicens *Rom.* viii, 35: « Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? » etc. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, » etc. Praeclare S. Bernardus, *serm.* 79: « Glutino bonum est, ait Isaias, cap. xli, 7. Quid hoc tenacius glutino, quod nec aquis eluitur, nec ventis dissolvitur, nec scinditur gladiis? Denique aquae multae non poterunt extinguere charitatem. Tenui eum, nec dimittam. » Et S. Patriarcha, *Genes.* xxxii, 26: « Non dimittam te, inquit, nisi benedixeris mihi. Ita ista non vult eum dimittere, et forte magis quam Patriarcha id non vult, quia nec pro benedictione quidem, siquidem ille benedictione accepta dimisit eam, haec autem non sic. Nolo, inquit, benedictionem tuam, sed te. Quid enim mihi est in

Charitas
connubium
complexus
et necessitudo
et necessitudo.

celo? et a te quid volui super terram? *Psal.* lxxii, 25. Non dimittam. » Subjicit deinde Christum magis tenere animam sanctam, quam ab ea teneatur: « Nec minus forsitan ille teneri vult, cum perhibeat dicens, *Prov.* vii, 31: Deliciae meae esse cum filiis hominum. Quodque pollicens ait, *Math.* xxviii, 20. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi; » « Quid hac copula fortius, quae una duorum tam vehementi voluntate firmata est? » Subdit S. Bernardus Christi introductionem in domum afferre salutem, ingressum vero in cubiculum afferre peculiarem gratiam: « Sufficiebat, inquit, ad salutem, si domum intraret; at secretum cubiculi signat gratiam. Hodie, ait, huic domni salus facta est, *Luc.* xii, 9. Quidni sit domesticus salus, Salvatore ingresso domum? Sed quae in cubiculum meretur recipere, seorsum habet secretum suum sibi. Salus domui fit: thalamo deliciae reconduntur. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Beata Virgo, anxie quaerens Christum perditum, eum inter doctores in templo reperit, tenuit eum nec dimisit, donec introduceret eum in domum matris suae, id est in Judaeam, permittens Christo, orbansque se ejus dulcissima praesentia, ut ipse praedicando obiret vices et castella, omnesque sibi per fidem et gratiam copularet. Unde et ipsa fuit causa primi miraculi Christi, scilicet conversionis aquae in vinum ad nuptias in Cana Galilaeae, propter quod discipuli Christo crediderunt, ut docet S. Joannes, cap. ii, 11. Eadem erit causa, cur Synagoga Judaeorum in fine mundi per Eliam convertatur ad Christum, perinde ac ipsa causa est, cur plerique peccatores poenitent et convertantur ad Christum, uti patet ex historiis et vitis sanctorum. Denique ipsa a Christo introducta in coelum eodem animas sibi devotas introducit, uti docet S. Bernardus, S. Anselmus, S. Germanus, S. Bonaventura et ceteri, qui de laudibus B. Virginis scriperunt.

VICI SPONSI.

ERG. 5. ADJURO VOS, FILII JERUSALEM, PER CAPREAS

CERVOSSQUE CAMPORUM, NE SUSCITETIS, NEQUE EVANGELIARE FACIATIS DILECTAM, DONEC IPSA VELIT.

Haec verba hic iterantur, jam enim audivimus ea, cap. ii, vers. 7: quare videtur sponsa iterato hic in somnum et exstasim incidisse. *Primo*, in eam incidit, cap. ii, vers. 3, dicens: « Fulcite me floribus, stipe me malis: quia amore langueo; » amor enim vehemens parit exstasim, imo exstasis est sublimissimus et perfectissimus amoris actus. « Est enim exstasim faciens divinus amor, » ait S. Dionysius, *de Divin. nom.* Ab exstasi haec videtur excitata sponsa, hoc cap. iii, vers. 1 et 2, dicens: « Surgam, et circuebo civitatem: per vias et plateas queram quem diligit anima mea; » sed partim ex labore et circuitu quaerendi sponsum, partim ex inventione et praesentia sponsi, de quo mox subdit: « Inveni quem diligit anima mea: tenui eum; nec dimittam, » rursus ex vehementi amore et gaudio quo perfundebatur, et quasi liquebat fruens sponso unice dilecto in ejus sinu corruens et indormiens, incidit in animi deliquitum et exstasim, a qua sponsus velat eam excitari; quia ipse ut sponsam amat ardentissime, sic vicissim ab ea se amari, et amando teneri ardentissime cupit. Multa enim in dramate hoc, uti et in aliis subducitur; sed ex adjunctis intelliguntur, et interpreti supplenda sunt.

Parabolice, significat Ecclesiam primitivam, id est, apostolos post laborem et distractionem aliquot annorum, quos convertenda Judaea impenderunt, recepisse se per aliquod tempus ad quietem orationis et otium contemplationis, ut vires mentis restaurarent, ac se ardentius ad novos majoresque labores, puta ad conversionem omnium gentium compararent. Ad hoc enim opus erat ingenti spiritu, quem orando excitare et a Deo postulare par erat; unde Christus velat eos ab hoc somno et quiete tam pia excitari. Apostolos imitentur viri apostolice, ut post labores actionis, subinde ad otium contemplationis sero recipiant, ut vires animi restaurent, et novos arduos evangelizandi concipiant.

Ceterum versum hunc explici, cap. ii, vers. 4; quare nil aliud hic addendum occurrit. Hic finitur secunda pars libri, sive secundae actus hujus dramatis; sequitur tertius.

